

ПРАВОВА ПРИРОДА ВІДНОСИН У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Олексій Павлович РУМЯНЦЕВ,

*здобувач Приватного вищого
навчального закладу «Університет
сучасних знань»*

Питання гарантії реалізації і захисту прав громадян на отримання медичної допомоги методом трансплантації останнім часом набуває особливого значення для українського суспільства, зокрема у зв'язку з прийняттям Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [1]. В цьому контексті важливим є визначення правової природи відносин у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині, оскільки людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Враховуючи те, що надання медичної допомоги методом трансплантації за медичними показаннями дозволено Законом України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» [2] ще з 1999 року, зауважимо, що сьогодні бракує ґрунтовних наукових напрацювань, присвячених дослідженню правової природи відносин у сфері трансплантації. Деякі аспекти правового регулювання цієї проблеми були предметом дослідження переважно у цивільно-правовому або кримінально-правовому аспектах таких науковців, як М. С. Брюховецька [3], С.В. Гринчак [4], М.М. Новицька [5], О.Г. Пелагеша [6], О. В. Процюк [7], В.І. Теремецький [8], Г.В. Чеботарьова [9] та інші. Зважаючи на вказане вважаємо за необхідне визначити правову природу відносин у сфері трансплантації.

На нашу думку, відносини у сфері правового регулювання трансплантації анатомічних матеріалів здебільшого носять адміністративно-правову природу, що проявляється у такому:

– відносини, що виникають між закладом охорони здоров'я і донором чи реципієнтом регулюються Законом

України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», норми якого мають переважно імперативний характер і не дають можливості сторонам правовідносин у сфері трансплантації врегулювати відносини інакше, ніж указано в законі. Отже, такі відносини існують в площині «влада – підпорядкування». Схожої думки дотримується В.І. Теремецький, який вказує, що «адміністративно-правові відносини розвиваються за моделлю «влада – підпорядкування». Тому підпорядкований суб'єкт цих відносин значно обмежений у можливості здійснювати юридично значущі дії на власний розсуд. До того ж всі дії учасників цих відносин чітко регламентовані чинним законодавством» [10, с. 49]. Підтримуючи цю точку зору зазначимо, що між закладом охорони здоров'я та донором чи реципієнтом формуються правовідносини в площині «влада – підпорядкування». Суб'єкти цих правовідносин також чітко визначені Законом України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»;

– наявність особливого суб'єкта, наділеного владними повноваженнями у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією – медичного закладу, або особи, наділеної правом на здійснення діяльності у сфері трансплантації (заклади охорони здоров'я незалежно від форми власності, що мають ліцензію на здійснення медичної діяльності, яка передбачає здійснення трансплантації; бюро судово-медичної експертизи; судово-медичні експерти; лікуючі лікарі; трансплантат-координатори; бригади з вилучення анатомічних матеріалів);

– наявність особливого об'єкта – здоров'я населення, а саме організації та надання медичної допомоги методом трансплантації і реалізація права на трансплантацію;

– основними засобами регулювання трансплантації є такі адміністративно-правові засоби, як: ліцензування і акредитація медичних закладів, що здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією; стандартизація таких послуг; атестація медичних працівників;

– крім того, підтвердженням адміністративно-правової природи відносин з трансплантації є і те, що фінансове забезпечення організації медичної допомоги із застосування

трансплантації та/або здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством (ст. 12 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині».

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що неможливо визначити правову природу відносин у сфері трансплантації виключно в межах однієї юридичної дисципліни – конституційного, цивільного, адміністративного чи кримінального права, оскільки такі відносини виникають з приводу реалізації та захисту права на життя і здоров'я людини, регулюються різними методами правового регулювання, і, як наслідок, мають різну правову природу. Однак правовідносини, що виникають з приводу трансплантації анатомічних матеріалів мають переважно адміністративно-правову природу, оскільки регулюються здебільшого імперативним методом правового регулювання.

Список використаної літератури:

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>

2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999 № 1007-XIV (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-14#Text>

3. Брюховецька М. С. Цивільно-правове регулювання посмертного донорства в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 230 с.

4. Гринчак С. В. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, вчинені відносно реципієнта. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С. 1–9.

5. Новицька М. М. Адміністративно-правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людині в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Сумський державний університет. Суми, 2019. 267 с.

6. Пелагеша О. Г. Адміністративно-правове забезпечення трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2011. 199 с.

7. Кваліфікація порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: метод. рек. / О.В. Процюк, Д. О. Алексєєва-Процюк. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 55 с.

8. Теремецкий В. И., Ковальчук А. Ю., Федоренко Т. В., Орловская И. Г., Слюсар К. С. Формирование правовой базы для урегулирования различных видов взаимоотношений в сфере трансплантологии и её общих принципов. *Georgian medical news*. 2019. № 2 (287). С. 147–152.

9. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правові проблеми трансплантації органів або тканин людини та донорства крові: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2003. 219 с.

10. Теремецький В.І., Книш С.В. Розмежування адміністративних і цивільних правовідносин у сфері охорони здоров'я в Україні. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35) Т. 2. С. 47–53.